

Kol atmena kartos

Austėja Puzinaitė, 3e kl.

Konsultavo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja
Zita Rosteikienė

Respublikinė konferencija „Atmintis“
Kėdainių „Atžalyno“ gimnazija, 2023-04-28

Kol atmena kartos

Kėdainių žydų kapinių akmenys - tarsi
nebylūs laiko ženklai...

Ronderių šeimos likimas

Kėdainių žydų Ronderių šeima, 1938-1939 m.

Kėdainiečių žydų Ronderių šeima tarpukariu gyveno Gedimino gatvėje. Jų šeimoje užaugo 8 vaikai. Agurkų auginimas buvo pagrindinis Ronderių šeimos verslas iki Pirmojo pasaulinio karo.

Ronderių šeimos likimas

- 1915 m. visa šeima buvo priversta išvykti į Charkovą;
- tėvas ir brolis Dovydas įsidarbino garsiamo žydo Vysockio arbatos fabrike;
- 1919 m. Ronderiai grįžo į Kėdainius. Šeima vėl bandė verstis daržininkyste.

Ronderių šeimos likimas

- Dovydas Ronderis tapo laikrodininku: netrukus Didžiojoje gatvėje atsirado maža laikrodžių krautuvėlė, prekiaujanti specialiai Šveicarijoje užsakytais laikrodžiais, ant kurių puikavosi užrašas „D. Ronderis“.
- Dovydas dar pradėjo gaminti nedidelius radijo aparatus su ausinėmis, sugalvojo ir sukonstravo garsiakalbius.

Kėdainių laikrodininko Dovydo Ronderio laikrodis - žadintuvas, XX a. 3 - 4 deš.

Judelis Ronderis (1923-2016)

- Gimė 1923 m. kovo 17 d.
- Mokėsi Kėdainių žydų pradžios mokykloje.
- Mokėsi į Kėdainių valstybinėje gimnazijoje.

Šeimos likimas Antrojo pasaulinio karo metais

- Prasidėjus karui, jauniausiam sūnui Judeliui Ronderiui vyresnieji broliai liepė trauktis į Rusiją, o patys pasiliko, nes jų mama Lėja Ronderienė jau buvo garbaus amžiaus ir sirgo.
- 1941 m. liepos 23 d. Babėnuose, Kėdainių priemiestyje šalia šilo, vokiečių įsakymu buvo sušaudyti 125 žmonės. Tarp sušaudytųjų buvo ir Benjaminas Ronderis.

Naciai Senojoje rinkoje varo žydus į darbus 1941 m. birželį
(Nuotraukos autorius nežinomas)

1941 m. rugpjūčio 28 d. Daukšių kaime Ronderių šeimos nariai: Lėja, Menachemas, Dovydas, Riva, Mordchelis, Mirijam, Rivka bei Emanuelis, buvo sušaudyti kartu su kitais Kėdainių, Šėtos ir Žeimių žydais – iš viso 2076 žmonės.

Sugrižimas į gimtinę

Judelis Ronderis prie tėvo kapo Kėdainių žydų kapinėse

Judelis Ronderis pasitraukė į Rusiją, 1942 m. pateko į 16-ąją lietuviškąją Šaulių diviziją. Po karo, sugrižęs į Kėdainius, nieko iš saviškių jau neberado, apsigyveno Kaune.

Gyvenimas Kaune

Judelis Ronderis 1995 m.

J.Ronderis – aktyvus Kauno žydų bendruomenės narys

- Dar gūdžiais sovietų laikais jis pirmas pradėjo ieškoti žydų gelbėtojų, pasakoti apie juos bei rūpintis jų pagerbimu bei pagalba jiems.

„Karūžai laikėsi pozicijos „nesigirti“. Jų, kaip gelbėtojų, vardas pagarsintas daug vėliau, kai tuometis Kauno žydų bendruomenės vadovas Judelis Ronderis pradėjo ieškoti savo tautiečių gelbėtojų ir per užsienyje veikusią labdaros organizaciją juos pradžiugindavo dovanėlėmis, aplankydavo, kalbėdavosi. Per savo pažįstamus žydų gelbėtojus Vilkaviškyje susirado ir Karūžų dukrą Genovaitę Girdauskienę (1935–2012).“

(ištrauka iš B.Nenėnienės str. „Holokausto aidai: liudija atmintį, teisingumą ir draugystę“, 2021-12-03)

- J. Ronderis rūpinosi savo tautiečių gerove, pagalba sunkiau besiverčiantiems, užmezgė ryšius su vokiečių labdaros organizacijomis, gaudavo lėšų KŽB nariams.

J.Ronderis – žydų saviveiklos pradininkas Kaune

„Režisierius Judelis Ronderis sugalvojo sukurti dramą žydų (jidiš) kalba ir jam reikėjo žmonių, kurie moka žydiškai (jidiš). Aš visai neblogai kalbėjau žydiškai ir man patiko vaidinti. Vaidinome „Shalom Aleichem“ pastatymą. Mums pavydėjo šokėjos, dainininkai, jie norėjo daugiau dainuot, daugiau šokt. Jie mūsų dramą kiek priešišškai sutiko, bet kauniečiams ji labai patiko. Ateidavo ne tik žydai, bet ir lietuviai, ypač mišrios šeimos. Mišrių šeimų tarp mūsų yra tikrai nemažai“.

(Prisimena Kauno žydų bendruomenės pirmininkas G.Žakas)

**„Tai, kas praėjo, nėra praėję
amžinai, o tęsiasi tol, kol
atmena kartos...“ (Č. Milošas)**